

ĐẠI HỌC QUỐC GIA HÀ NỘI
TRƯỜNG ĐẠI HỌC KHOA HỌC XÃ HỘI VÀ NHÂN VĂN

PHẠM THỊ THÚY

PHẬT GIÁO VỚI HOẠT ĐỘNG TỪ THIỆN
DƯỚI GÓC NHÌN THỂ TỤC HÓA TÔN GIÁO

LUẬN VĂN THẠC SĨ
Chuyên ngành: Tôn giáo học
Mã số: 60 22 03 09

HÀ NỘI - 2015

ĐẠI HỌC QUỐC GIA HÀ NỘI
TRƯỜNG ĐẠI HỌC KHOA HỌC XÃ HỘI VÀ NHÂN VĂN

PHẠM THỊ THÚY

PHẬT GIÁO VỚI HOẠT ĐỘNG TỪ THIỆN
DƯỚI GÓC NHÌN THỂ TỤC HÓA TÔN GIÁO

LUẬN VĂN THẠC SĨ
Chuyên ngành: Tôn giáo học
Mã số: 60 22 03 09

Giáo viên hướng dẫn: PGS.TS. PHẠM VĂN QUYẾT

HÀ NỘI - 2015

LỜI CAM ĐOAN

Tôi xin cam đoan đây là công trình nghiên cứu khoa học của riêng tôi, với sự hướng dẫn của **PGS.TS. Phạm Văn Quyết**, có sự kế thừa một số kết quả nghiên cứu liên quan đã được công bố. Những tài liệu sử dụng trong luận văn có xuất xứ cụ thể, rõ ràng.

Tôi hoàn toàn chịu trách nhiệm trước Hội đồng khoa học về Luận văn của tôi.

Hà Nội, ngày   tháng   năm 2015

Học viên

Phạm Thị Thúy

MỤC LỤC

MỞ ĐẦU	1
1. Lý do chọn đề tài	1
2. Tổng quan tình hình nghiên cứu.....	2
3. Mục đích và nhiệm vụ nghiên cứu.....	4
4. Đối tượng và phạm vi nghiên cứu.....	5
5. Phương pháp nghiên cứu.....	5
6. Đóng góp của luận văn.....	Error! Bookmark not defined.
7. Ý nghĩa của luận văn	Error! Bookmark not defined.
8. Kết cấu luận văn:	Error! Bookmark not defined.
Chương 1: CƠ SỞ LÝ THUYẾT VÀ THỰC TẾ CỦA ĐỀ TÀI	Error! Bookmark not defined.
1.1.Các khái niệm cơ sở:	Error! Bookmark not defined.
1.1.1.Tôn giáo, Phật giáo	Error! Bookmark not defined.
1.1.2. Vai trò/chức năng xã hội của tôn giáo, vai trò/chức năng xã hội của Phật giáo.	Error! Bookmark not defined.
1.1.3. Hoạt động từ thiện như một chức năng xã hội của Phật giáo	Error! Bookmark not defined.
1.1.4. Thế tục hóa tôn giáo, nhập thế trong Phật giáo	Error! Bookmark not defined.
1.2.Tiếp cận lý thuyết	Error! Bookmark not defined.
1.2.1. Lý thuyết chức năng.....	Error! Bookmark not defined.
1.2.2. Quan điểm Mác xít về chức năng xã hội của tôn giáo.....	Error! Bookmark not defined.

1.2.3. Thế tục hóa tôn giáo qua việc thực hiện các chức năng xã hội
..... **Error! Bookmark not defined.**

1.3. Cơ sở thực tiễn..... **Error! Bookmark not defined.**

1.3.1. Nhà nước Việt Nam về tôn giáo và chức năng xã hội của tôn giáo ..... **Error! Bookmark not defined.**

1.3.2. Xuất thế, nhập thế trong Phật giáo và thế tục hóa Phật giáo trong lịch sử Việt Nam ..... **Error! Bookmark not defined.**

1.3.3. Quan điểm của Phật giáo và Phật giáo Việt Nam về công tác từ thiện ..... **Error! Bookmark not defined.**

Chương 2: KẾT QUẢ NGHIÊN CỨU THỰC TẾ**Error! Bookmark not defined.**

2.1 Vài nét về Phật giáo Hà Nội hiện nay (2009-2014)**Error! Bookmark not defined.**

2.2. Phật giáo Hà Nội với các hoạt động từ thiện**Error! Bookmark not defined.**

2.2.1. Tính thế tục hóa của Phật giáo Hà Nội qua thực tế các hoạt động từ thiện..... **Error! Bookmark not defined.**

2.2.2. Sự nhập thế của Phật giáo Hà Nội qua việc hỗ trợ các phương tiện sống cho những người yếu thế, khó khăn, hoạn nạn .....**Error! Bookmark not defined.**

2.2.3. Sự nhập thế của Phật giáo Hà Nội qua việc truyền niềm tin vào cuộc sống cho những người yếu thế, khó khăn, hoạn nạn .....**Error! Bookmark not defined.**

KẾT LUẬN VÀ KHUYẾN NGHỊ..... **Error! Bookmark not defined.**

1. Kết luận ..... **Error! Bookmark not defined.**

2. Khuyến nghị: ..... **Error! Bookmark not defined.**

DANH MỤC TÀI LIỆU THAM KHẢO..... **81**

MỞ ĐẦU

1. Lý do chọn đề tài

Với hơn 2000 năm truyền bá và phát triển, Phật giáo đã trở thành tôn giáo lớn của người Việt. Sự sáng tạo và tinh thần dân tộc của giới Tăng Ni đã đưa vào Phật giáo hơi thở của cuộc sống, đặc điểm tính cách con người Việt Nam. Hai nghìn năm, đó là thời gian đủ dài để Phật giáo tiếp thu, gạn lọc những gì là tinh túy của dân tộc cũng như đạo pháp để lớn mạnh cùng dân tộc. Phật giáo Việt Nam đã tìm thấy sự che chở của nhân dân nhờ tình thần thể tục hóa đưa đạo vào đời và nêu cao được tình cảm quê hương, tình cảm dân tộc. Đây chính là sợi chỉ đỏ xuyên suốt quá trình tồn tại và phát triển của Phật giáo.

Nhưng hiện nay, nhân loại đang bước vào giai đoạn hậu công nghiệp, nền văn minh trí tuệ, nền kinh tế trí thức. Bên cạnh đời sống kinh tế rất phát triển với một khối lượng của cải vật chất đồ sộ do tiến bộ khoa học kỹ thuật đem lại, thì đời sống tinh thần trong xã hội hiện đại đang phải đối mặt với những khổ nạn như: sự phân hóa giàu nghèo, cạnh tranh và xung đột, ô nhiễm môi trường và đặc biệt hơn đó là sự tha hóa trầm trọng về mặt đạo đức lối sống.... Đối mặt với những khổ nạn ấy, Phật giáo với giá trị nhân bản trong việc giải thoát cho con người dường như đã đáp ứng được nhu cầu tâm linh, khoảng trống và nỗi thất vọng đau khổ trong lòng con người cả về thể xác lẫn tinh thần. Bằng khả năng điều chỉnh sự cân bằng trong nội tâm. Phật giáo có thể giúp con người sống hài hòa trong thế giới này.

Và một trong những chức năng giá trị nhân bản của Phật giáo là cứu nhân độ thế được thực hiện là công tác từ thiện với nhiều góc độ khác nhau như thành lập các trung tâm nuôi dưỡng trẻ mồ côi, người già không nơi nương tựa tại chùa như chùa Bồ Đề ở quận Long Biên, Hà Nội đã hoạt động từ thiện từ năm 1989 nhưng chính thức hình thành từ năm 2000 tính đến nay số trẻ em đã được nuôi dưỡng trong chùa là 164 các cháu ở mọi lứa tuổi và các cụ già là

57 người, hoặc chùa Pháp Vân ở quận Hoàng Mai thành lập trung tâm cai nghiện và những người bị nhiễm HIV từ năm 2002 và chính thức hoạt động từ năm 2003. Ngoài ra còn một số các trung tâm từ thiện thành lập khắp nơi từ Bắc vào Nam tại các cơ sở chùa, tịnh xá, tự viện của Phật giáo. Ngoài ra Giáo hội còn khuyến khích các tự viện mở các lớp học tình thương, mở phòng khám chữa bệnh miễn phí, xây dựng nhà tình nghĩa, quỹ vì người nghèo ủng hộ nhân đạo... đồng thời tham gia cứu trợ đồng bào thiên tai, lũ lụt, xóa đói giảm nghèo, cấp học bổng cho học sinh, sinh viên nghèo...

Phật giáo đã gắn với đời sống hàng ngày của nhân dân từ khi du nhập tới nay, tham gia giải quyết các vấn đề xã hội đó là nội dung thể tục hóa của Đạo Phật. Để nhìn nhận vai trò của Phật giáo với công tác từ thiện ở nhiều góc độ khác nhau: xã hội gắn liền với thể tục hóa Phật giáo, chính vì vậy mà tôi chọn đề tài này làm công trình nghiên cứu cho luận văn của mình.

2. Tổng quan tình hình nghiên cứu

Phật giáo là một tôn giáo- triết học lớn, thu hút sự quan tâm nghiên cứu của nhiều học giả trong và ngoài nước. Có một khối lượng khá đồ sộ các công trình nghiên cứu tổng quan về Phật giáo hay khía cạnh khác nhau của Phật giáo. Vấn đề nghiên cứu thể tục hóa của Phật giáo nói chung và công tác từ thiện của Phật giáo nói riêng cho đến nay rất ít các công trình nghiên cứu chuyên biệt, mà chủ yếu là rất nhiều bài viết đề cập tới vấn đề này từ nhiều góc độ khác nhau song chưa thành một mạch hệ thống.

****Các nghiên cứu về thể tục hóa- tinh thần nhập thế của Phật giáo***

Đỗ Quang Hưng với "*Phật giáo Việt Nam trong bối cảnh hội nhập và toàn cầu hóa*" (tạp chí khoa học xã hội số 9/2006, tr.58-66). Trong bài viết này tác giả đã rất đề cao vai trò của Phật giáo trong xã hội hiện đại, tác giả nhấn mạnh Phật giáo hiện nay là Phật giáo "nhập thế". Tác giả Đới Thần Kinh (Trần Nghĩa Phương dịch) "*Thể tục hóa và thần thánh hóa*" (tạp chí nghiên

cứu tôn giáo số 4/20007, tr.11-17) đã xuất phát từ phân tích khái niệm thể tục hóa của tôn giáo nói chung khi các tôn giáo đều có xu hướng chuyển từ lấy thần thánh hóa làm trung tâm sang lấy con người và xã hội loài người làm trung tâm, từ đó đi đến khẳng định xu hướng của Phật giáo ở Châu Á là Phật giáo nhập thế. Tác giả dường như đã đồng nhất khái niệm "nhập thế" với khái niệm "thể tục hóa" và kết luận dưới sự chỉ đạo của tinh thần nhập thế các tôn giáo tích cực tham gia bảo vệ hòa bình thế giới, thúc đẩy công cuộc phát triển xã hội, phục vụ xã hội.

Tác giả Nguyễn Thị Minh Ngọc với "*Phật giáo dân gian: con đường nhập thế của Phật giáo Việt Nam*" (tạp chí nghiên cứu tôn giáo số 8/2008, tr.25-32) đã phân tích rất cụ thể khái niệm nhập thế dưới góc độ chức năng, nhiệm vụ của Tăng Ni, phật tử và đi đến kết luận, Phật giáo nhập thế là Phật giáo từ bi và đặc dụng. Tác giả Trần Hồng Liên với "*Chức năng của Phật giáo đối với vấn đề xã hội*" (tạp chí khoa học số 5/2008, tr.55-65) đã phân tích và làm rõ vai trò chức năng của Phật giáo ngày càng gia tăng trong các vấn đề xã hội. Tác giả đi đến khẳng định Phật giáo trong xã hội hiện đại là Phật giáo nhập thế, thể hiện ở hai khía cạnh quan trọng là Phật giáo từ bi và trí tuệ.

Tác giả Đặng Thị Lan với "*Tìm hiểu về tinh thần nhập thế của Phật giáo Việt Nam*" (tạp chí khoa học xã hội nhân văn số 1/2003) đã chỉ ra tinh thần nhập thế của Phật giáo thể hiện rất rõ ràng ở hai khía cạnh: "dùng đạo để hướng dẫn đời và dùng đời để thực hành đạo". Tác giả nhấn mạnh "Phật pháp bất ly thế gian giác"- Phật pháp không rời khỏi thế gian, việc giác ngộ thế gian, hiểu rõ thế gian của người tu sĩ Phật giáo.

Tác giả Nguyễn Hùng Hậu trong bài "*Những nét đặc trưng của Phật giáo Việt Nam*" (nghiên cứu tôn giáo 4/2004) đã trình bày tinh thần nhập thế và khẳng định đây là nét đặc trưng của Phật giáo Việt Nam. Tác giả Minh Chi với tác phẩm "*Truyền thống văn hóa và văn hóa Phật giáo Việt Nam*" (Nxb

tôn giáo, Hà Nội 2003) trong tác phẩm này đề cập đến tinh thần nhập thế cứu khổ, cứu nạn của Phật giáo.

Như vậy khi nghiên cứu về khái niệm thế tục hóa tức là thể hiện tinh thần nhập thế của Đạo Phật trong đời sống xã hội.

****Nghiên cứu vai trò của Phật giáo với công tác từ thiện***

Công tác từ thiện là một trong những chức năng quan trọng thể hiện được tinh thần nhập thế của Phật giáo. Thượng Tọa Thích Chân Quang trong tác phẩm "*Tâm lý đạo đức*" (Nxb Tôn giáo 3 tập /2006) chỉ cho chúng ta thấy người tu sĩ hay người Phật tử đã tu theo Phật phải trải tâm từ bi, đem hạnh phúc an vui cho tất cả mọi người. Bồ Tát Tuệ Nhuận với bản dịch "*Kinh Dược Sư*" (Nxb tôn giáo) cũng có nói rất rõ hạnh nguyện của Đức Phật Dược Sư Lưu Ly Quang Như Lai là chữa bệnh cho tất cả những chúng sinh nào bị đau yếu, khổ sở niệm đến danh hiệu của Ngài là đều thoát được khổ não.

Ngoài ra có một số công trình nghiên cứu khác của các tác giả Trần Văn Giàu với "*Đạo đức Phật giáo trong thời hiện đại*". Cố Hòa Thượng Thích Minh Châu với "*Đạo đức Phật giáo và hạnh phúc con người*". Thích Thanh Từ với "*Phật giáo với dân tộc*".

Các công trình nghiên cứu trên đều thể hiện được tư tưởng đạo đức trong Phật giáo đối với đời sống xã hội, được thể hiện thông qua những việc làm từ thiện xã hội và vai trò của Phật giáo với việc hoàn thiện nhân cách con người trong xã hội chủ nghĩa hiện nay.

3. Mục đích và nhiệm vụ nghiên cứu

****Mục đích nghiên cứu***

Phân tích làm rõ Phật giáo với công tác từ thiện, dưới góc độ của thế tục hóa trong Phật giáo, trên cơ sở đó đề xuất một số giải pháp nhằm **giúp gắn kết chặt chẽ và sự hài hòa** giữa việc đời và việc đạo trong hoạt động từ thiện của Phật giáo.

*Nhiệm vụ nghiên cứu

- Phân tích làm rõ vấn đề lý luận về thể tục hóa của Phật giáo và sự thể hiện của nó qua vai trò xã hội của Phật giáo.

- Làm rõ vai trò của Phật giáo với công tác từ thiện, thông qua một số cơ sở Phật giáo Hà Nội.

- **Đưa ra các giải pháp nhằm giúp tạo sự hài hòa giữa việc đời và việc đạo trong hoạt động từ thiện của Phật giáo.**

4. Đối tượng và phạm vi nghiên cứu

* *Đối tượng nghiên cứu*: Phân tích vai trò của Phật giáo dưới góc độ thể tục hóa thông qua công tác từ thiện.

* *Phạm vi nghiên cứu*: Thực hiện trên cơ sở dữ liệu tại các cơ sở Phật giáo Hà Nội như chùa Bồ Đề, Chùa Pháp Vân, Chùa Trăm gian, chùa Bằng A... trong thời gian gần đây

5. Phương pháp nghiên cứu

**Cơ sở phương pháp luận*:

- Xem xét quan điểm lý thuyết về thể tục hóa của tôn giáo nói chung và thể tục hóa trong Phật giáo nói riêng.

- Dựa trên quan điểm Mác xít xem xét thể tục hóa của Phật giáo thông qua vai trò xã hội của Phật giáo trong các hoạt động từ thiện.

**Phương pháp nghiên cứu*:

- Phân tích tài liệu: Dựa trên các tài liệu thu thập được về thể tục hóa của Phật giáo cũng như các tài liệu về các hoạt động từ thiện của cơ sở Phật giáo Hà Nội.

- Phương pháp điều tra thống kê: Thông qua điều tra thu thập các dữ liệu thống kê nhằm đánh giá và làm rõ vai trò xã hội của Phật giáo hiện nay ở Hà Nội, nhất là các vai trò được thể hiện qua các hoạt động từ thiện của các

DANH MỤC TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. *Bảo đảm ngày càng tốt hơn an sinh xã hội và phúc lợi xã hội là một nội dung chủ yếu của chiến lược phát triển kinh tế xã hội*, <http://phapluattp>
2. Lưu Đình Á (chủ biên) (1994), *Hãy cảnh giác cuộc chiến tranh thế giới không có súng*, Nxb Chính trị Quốc gia
3. Nguyễn Duy Cần (1992), *Phật học tinh hoa*, Nxb T.P HCM
4. Thích Minh Châu (2002), *"Đạo đức Phật giáo và hạnh phúc con người"*, Nxb Tôn giáo, Hà Nội
5. Minh Chi (2001), *Về xu hướng thế tục hóa và dân tộc hóa của Phật giáo*, tạp chí Nghiên cứu tôn giáo (số 3), tr.26-29
6. Minh Chi (2003), *Truyền thống văn hóa và văn hóa Phật giáo Việt Nam*, Nxb tôn giáo Hà Nội.
7. Vũ Tại Chiếu (2007), *Mối quan hệ giữa "nhập thế" của Phật giáo Việt Nam với sự hình thành và phát triển của văn học cổ điển Việt Nam*, tạp chí Nghiên cứu văn học (số 9), tr.15-27
8. Doãn Chính (1997), *Tư tưởng giải thoát trong Triết học Ấn Độ*, Nxb Chính trị Quốc gia Hà Nội
9. Thích Huyền Dung (dịch) (2002), *Kinh Dược sư bản nguyện công đức (âm, nghĩa)*, Nxb Tôn giáo Hà Nội, tr.99
10. Nguyễn Thế Đăng (2002), *Tính chất Đại thừa trong Phật giáo Việt Nam*, <http://quangduc.com>
11. Trần Văn Giàu (1993), *"Đạo đức Phật giáo trong thời hiện đại"*, Nxb Thành Phố Hồ Chí Minh
12. Nguyễn Hùng Hậu (1990), *Tinh thần nhập thế của Phật giáo Việt Nam thời Lý - Trần, Phật giáo và văn hóa dân tộc*, Phân viện nghiên cứu tôn giáo Hà Nội, tr.39-45

13. Nguyễn Hùng Hậu (1995), *Tìm hiểu tư tưởng Triết học Thiền của Trần Nhân Tông*, Tạp chí Triết học (số 3), tr.25-26
14. Nguyễn Hùng Hậu (1997), *Lược khảo tư tưởng Thiền Trúc Lâm Việt Nam*, Nxb Khoa học Xã hội, Hà Nội
15. Nguyễn Hùng Hậu (2002), *Đại cương Triết học Phật giáo Việt Nam*, tập 1, Nxb Khoa học Xã hội, Hà Nội
16. Nguyễn Hùng Hậu (chủ biên) (2002), *Đại cương lịch sử Triết học Việt Nam*, tập 1, Nxb Đại học Quốc gia Hà Nội
17. Nguyễn Duy Hinh (1999), *Tư tưởng Phật giáo Việt Nam*, Nxb Khoa học Xã hội, Hà Nội
18. Nguyễn Duy Hinh (2006), *Triết học Phật giáo Việt Nam*, Nxb Văn hóa thông tin, Hà Nội
19. Nguyễn Duy Hinh (2008), *Mấy đặc điểm của Phật giáo Việt Nam*, Tạp chí Nghiên cứu tôn giáo (số 8), tr.14-19
20. Thích Thiện Hoa (1996), *Phật học phổ thông*, Nxb T.P HCM
21. Bùi Biên Hòa (1998), *Đạo Phật và thế gian*, Nxb Hà Nội
22. Đỗ Quang Hưng (2006), *Phật giáo Việt Nam trong bối cảnh hội nhập và toàn cầu hóa*, tạp chí Khoa học Xã hội (số 9), tr.58-66
23. Đỗ Quang Hưng (2007), *Xây dựng mô hình nhà nước thế tục trong môi trường đa dạng hóa các tôn giáo: cái bất biến và cái khả biến - trường hợp Việt Nam*, tạp chí Khoa học Xã hội (số 11+12), tr.62-74
24. Nguyễn Hưng (biên soạn) (2008), *Sơ lược các dòng thiền Việt Nam*, tạp chí Nghiên cứu Phật học (số 3), tr.36-39
25. Nguyễn Hải Hữu, *Cuộc chiến chống nghèo đói, thực trạng và giải pháp trong nhiều tác giả, Đô thị hóa vấn đề giảm nghèo ở TP HCM lý luận và thực tiễn*, tr.90, Nxb Khoa học xã hội, Hà Nội

26. Tường Duy Kiều, Đạo Quang (dịch), (1996), *Đại cương Triết học Phật giáo*, Nxb Thuận Hóa, Huế
27. Đới Thần Kinh (2007), *Thế tục hóa và thần thánh hóa*, tạp chí Nghiên cứu tôn giáo (số 4), tr.11-17
28. Đặng Thị Lan (2003), *Đạo đức Phật giáo với đạo đức con người Việt Nam*, Nxb Đại học Quốc gia Hà Nội
29. Đặng Thị Lan (2003), *Tìm hiểu về tinh thần nhập thế của Phật giáo Việt Nam*, Tạp chí Khoa học Xã hội và Nhân văn (số 1)
30. Nguyễn Lang (2008), *Việt Nam Phật giáo sử luận*, Nxb Văn học, Hà Nội
31. Trần Hồng Liên (2008), *Chức năng của Phật giáo đối với vấn đề xã hội*, tạp chí Khoa học xã hội (số 5), tr.55-65
32. Trần Hồng Liên (2010), *Tìm hiểu chức năng xã hội của Phật giáo Việt Nam TP. HCM*, Nxb T.P HCM, tr.39
33. Trần Hồng Liên (2010), *Tìm hiểu chức năng xã hội của Phật giáo Việt Nam, T.P HCM*, tr.14, Nxb T.P HCM
34. Nguyễn Đức Lữ (chủ biên) (2007), *Lý luận về Tôn giáo và chính sách Tôn giáo ở Việt Nam*, tr.129, Nxb Tôn giáo Hà Nội
35. Nguyễn Thị Minh Ngọc (2008), *Phật giáo dân gian: con đường nhập thế của Phật giáo Việt Nam*, tạp chí Nghiên cứu tôn giáo (số 8), tr.25-32
36. Bồ tát Tuệ Nhuận, *"Được Sư bản nguyện công đức kinh"*, Nxb Tôn giáo
37. C.Mác - Ph.Ăng ghen (1980), *Tuyển tập*, tập 1, Nxb STHN
38. C.Mác - Ph.Ăng ghen (1984), *Tuyển tập*, tập 6, Nxb STHN
39. Thích Nữ Thông Phương (2007), *Phật giáo nhập thế trong thế kỷ XXI*, <http://www.buddhismtoday.com>
40. Thích Thông Phương (2003), *Thiền phái Trúc Lâm Yên Tử*, Nxb Tôn giáo Hà Nội

41. Thích Thông Phương (2006), *Trần Nhân Tông và thiền phái Trúc Lâm*, Nxb Tôn giáo Hà Nội
42. Thích Tâm Quang (dịch) (2006), *Chúng ta phải làm gì trước những tệ nạn xã hội*, tr.29, Nxb Tôn giáo Hà Nội
43. Thượng tọa Thích Chân Quang (2006), *"Tâm lý đạo đức"*, Nxb Tôn giáo
44. Thích Trí Tịnh (dịch) (2008), *Kinh Diệu Pháp Liên Hoa*, Nxb Tôn giáo Hà Nội
45. Nguyễn Thị Toan (2006), *Quan niệm về giải thoát trong Phật giáo và ảnh hưởng của nó đối với đời sống con người Việt Nam hiện nay*, Luận án Tiến sỹ Triết học, Khoa Triết ĐHKHXHNVQG, Hà Nội
46. Thích Thanh Từ (1995), *"Phật giáo với dân tộc"*, Nxb Thành hội Phật giáo T.P HCM
47. Hoàng Thị Thơ (2001), *Giá trị nhân bản của Phật giáo trong truyền thống và hiện đại*, tạp chí Triết học (số 6), tr.19-24
48. Hoàng Thị Thơ (2005), *Thiền Phật giáo: nguyên lý và một số phạm trù cơ bản*, tạp chí Triết học (số 10)
49. Hoàng Thị Thơ (2010), *Tư duy hướng nội của Phật giáo và vai trò của nó trong tư duy của con người Việt*, tạp chí Triết học (số 5)
50. Nguyễn Đăng Thục (1990), *Lịch sử tư tưởng Việt Nam*, tập 4, Nxb T.P HCM
51. Nguyễn Tài Thư (chủ biên) (1988), *Lịch sử Phật giáo Việt Nam*, Nxb Khoa học Xã hội Hà Nội
52. Nguyễn Tài Thư (chủ biên) (1993), *Lịch sử tư tưởng Việt Nam*, tập 1, Nxb Khoa học Xã hội Hà Nội
53. Nguyễn Tài Thư (chủ biên) (1997), *Ảnh hưởng của các hệ tư tưởng và tôn giáo đối với con người Việt Nam hôm nay*, Nxb Chính trị Quốc gia, Hà Nội

54. Nguyễn Hữu Vui - Trương Hải Cường (1990), *Chủ nghĩa vô thần khoa học*, tủ sách ĐHTH, Hà Nội
55. *Chiến tranh nông dân ở Đức (1995)*, C.Mác và Ph.Ăng ghen toàn tập, tập 7, tr.456-646, Nxb Chính trị Quốc gia
56. *Đại Việt sử ký toàn thư (2004)*, tập 1, Nxb Văn hóa thông tin, HN
57. *Tình cảnh của giai cấp lao động ở Anh (1995)*, C.Mác và Ph.Ăng ghen toàn tập, tập 2, tr.317-398, Nxb Chính trị Quốc gia
58. *Tình cảnh của nước Anh (1995)*, C.Mác và Ph.Ăng ghen toàn tập, tập 1, tr.787-828, Nxb Chính trị Quốc gia
59. *Tôn giáo và đời sống hiện đại (2001)*, Trung tâm khoa học và nhân văn Quốc gia, Viện thông tin khoa học xã hội, Hà Nội
60. Tổng kết các báo cáo của Thành hội Phật giáo Hà Nội từ năm 2009-2014